

‘Bloot op de boot’

(Tekens van groeiend Chinees zelfvertrouwen)

door Susanne Kamerling

De confrontatie tussen vijf Chinese schepen en een Amerikaans surveillancevaartuig in de Zuid-Chinese Zee waarbij volgens Amerikaanse lezing de Chinese bemanningsleden zich tot de onderbroek ontblootten, leidde afgelopen voorjaar tot een diplomatieke rel. Dit incident tekent wellicht het groeiende zelfvertrouwen van China, dat op het maritieme vlak tot uiting komt. De relatie met de VS en andere machten wordt door deze houding op de proef gesteld.

Voormalig directeur Zhao Nanqi van de algemene logistieke afdeling van het Chinese Volksbevrijdingsleger stelde al in 1993 dat: “We niet langer kunnen accepteren dat de Indische Oceaan een oceaan is alleen voor de Indiërs.” Recent is deze visie in de praktijk gebracht door de eerste maritieme militaire missie van China in 400 jaar uit te sturen. Onder publieke druk werd besloten dat de piraterij voor de kust van Somalië een reden was om de Chinese handelsvloot ook buiten eigen wateren te beschermen. Ondanks de bescheiden omvang van de missie – drie marineschepen – is dit een grote stap te noemen voor China. In het kader van deze ontwikkelingen is de marine een steeds belangrijker defensieonderdeel en de oceaan het strijdtoneel.

Verhoogde militaire uitgaven

De groeiende zelfverzekerde houding van China en het streven naar meer mondiale invloed, uiten zich ook in verhoogde militaire uitgaven in het algemeen. Sinds de jaren '90 zit

er een stijgende lijn in het militaire budget van de Volksrepubliek China. In 2009 is dit budget 480,6 miljard yuan (56,2 miljard euro). Volgens de woordvoerder van het Chinese parlement betekende dit een bescheiden groei van 14,9% ten opzichte van 2008. De militaire uitgaven maken 6,3% uit van het totale overheidsbudget. Ter vergelijking: de Amerikaanse defensie-uitgaven voor 2009 zijn met 286,3 miljard euro nog tenminste vijf keer zo hoog. Volgens sommige schattingen zijn de Amerikaanse uitgaven echter 8 tot 10 keer zo hoog als de Chinese. De Amerikaanse defensiegerelateerde uitgaven liepen in 2008 bijvoorbeeld nog op tot een biljoen. Volgens Amerikaanse inlichtingen zijn Chinese militaire uitgaven in werkelijkheid dan weer veel hoger dan officieel geopenbaard en staat het land in absolute aantallen wat betreft militair budget op de tweede plaats, achter Amerika.

Van deze militaire uitgaven gaat de laatste jaren steeds minder geld naar traditionele taken zoals verdediging door de landmacht en steeds

De Chinese marine ontwikkelt nieuwe marineschepen, raketten, torpedo's, vliegtuigen en onderzeeërs

meer naar de ontwikkeling van de Chinese marine. De Chinese president Hu Jintao benadrukte eind 2006 al in een toespraak het belang van de zeestrijdkrachten. Dit heeft alles te maken met de nieuwe prioriteiten van de machthebbers: de beveiliging van de aanvoer van grondstoffen, energie en goederen over zee. In april van dit jaar maakte de leider van de Chinese marine, Wu Shengli, bekend dat er een nieuwe generatie marineschepen ontwikkeld wordt, evenals nieuwe raketten, torpedo's, vliegtuigen en onderzeeërs. Hij gaf aan dat de mogelijkheid regionale oorlogen uit te vechten hiermee wordt vergroot. Dit geeft blijk van een provocerende houding tegenover regionale rivalen, maar het is ook een signaal aan de Verenigde Staten dat China meer invloed opeist in de 'eigen' Oost- en Zuid-Chinese Zee. Dat is een gevoelig punt, aangezien het in de Zuid-Chinese Zee gelegen Taiwan zich bedreigd voelt door deze maritieme ontwikkelingen. Amerika treedt van oudsher op als beschermheer van Taiwan, dat door China als afvallige provincie

wordt gezien. Strategische militaire aanwezigheid in deze regio is van groot belang. Economische motieven, energieveiligheid en politieke belangen vormen belangrijke redenen voor veel investeringen in de Chinese marine.

Marinewedloop

De marinewedloop komt tot uiting in verscheidene projecten. Zo werkt China in het geheim aan de bouw van een nieuwe onderzeebootbasis op het eiland Hainan. Tijdschrift *Jane's Intelligence Review* zegt sinds 2002 al te beschikken over commerciële satellietbeelden waarop de basis te zien is. De oude onderzeebootbasis ligt vastgeklemd tussen het Koreaanse schiereiland en de Chinese kust, in de Gele Zee. De nieuwe basis ligt strategisch beter, zowel qua belangrijke vaarroutes als directe bereikbaarheid van open zee. Bovendien kunnen onderzeeërs meteen grote diepten in, waardoor ze moeilijker te detecteren en dus uit te schakelen zijn. De onderzeeërs kunnen worden uitgerust met langeafstandsraketten en kernkoppen, wat op >

23 april dit jaar voor het eerst openbaar getoond werd tijdens een vlootshow ter ere van het 60-jarige bestaan van de Chinese marine. Hoewel Hu Jintao zich haastte te zeggen dat ‘China nooit een bedreiging voor andere naties zal vormen en zoekt naar samenwerking met andere naties om harmonieuze oceanen te verwezenlijken’, is dit reden genoeg voor andere landen om nieuwsgierig te zijn naar de Chinese activiteiten op dit vlak. Met name de Verenigde Staten doen pogingen inlichtingen te verzamelen door middel van spionagevluchten binnen het Chinese luchtruim en met behulp van surveillancevaartuigen uitgerust met afluisterapparatuur en sensoren in Chinese territoriale wateren. China reageert hier geagiteerd op, zoals blijkt uit het eerder genoemde incident afgelopen voorjaar. Naast een show van blote Chinese bemanningsleden is het betreffende Amerikaanse schip die dag door vijf Chinese schepen de doorvaart geblokkeerd. Een dispuut over de interpretatie van het zeerecht volgde. Hoewel de VS aangaven dat het om een routineoperatie ging, beschuldigde China Amerika van schending van het internationale recht. Volgens Chinese lezing was toestemming vereist voor betreding van de economische zone. Amerika gaf aan dat het een onschuldige doorvaart betrof. Het was wellicht ook niet toevallig te noemen dat het Amerikaanse surveillancevaartuig slechts 120 kilometer van de ‘geheime’ basis op Hainan verwijderd was, maar Amerikaanse vertegenwoordigers presenteerden de Chinese actie als overbodige en gevaarlijke agressie.

In 2001 kwam het overigens ook al tot een diplomatiek treffen tussen Amerika en China toen een Amerikaans spionagevliegtuig op een Chinees gevechtstoestel botste, waarbij een Chinese piloot omkwam. Het spionagevliegtuig moest een noodlanding maken op, jawel, Hainan, waarna de 24-koppige bemanning dagenlang werd vastgehouden tot de Amerikaanse regering haar excuses aanbood.

Parelkettingstrategie

Naast de haven in Hainan bouwt China commerciële havens in Myanmar, Bangladesh en in Sri Lanka, evenals een marinebasis in Pakistan. Dit wordt China’s zogenaamde parelkettingstrategie genoemd. De haven op Sri Lanka ligt op een strategische plaats voor de bescherming van de olievoorziening uit het Midden-Oosten en voor marineschepen om aan te leggen en te tanken. Alhoewel het om een reguliere haven gaat, wijzen analisten erop dat dit voor marineschepen een gunstige plaats is, die mogelijk kan worden uitgebouwd tot marinebasis. De haven is in ieder geval een welkome onderbreking op een belangrijke vaarroute, zeker in het kader van de missie tegen piraterij. Dit tot woede van India, dat juist voorzichtig probeert om te gaan met de explosieve veiligheidssituatie op Sri Lanka. De invloed van China op Sri Lanka wordt door India, zo dicht bij het vasteland, bovendien als een bedreiging gezien. Ook de haven in Pakistan – een aartsrivaal van India – wordt als zodanig ervaren. Deze haven, naast die in Myanmar en Bangladesh, is van belang om het westen van China van energie en goederen te voorzien. De westelijke provincies Xinjiang en Tibet liggen dicht bij de Arabische Zee voor de kust van Pakistan dan bij de Oost-Chinese Zee.

Een laatste project waar de Volksrepubliek bij betrokken is, is het graven van een zeestraat door Thailand, vergelijkbaar met het Panamakanaal. Het eeuwenoude idee van dit ‘Kra Isthmus Kanaal’ is nieuw leven ingeblazen door het plan van de Chinezen om hiervoor 30.000 werknemers tien jaar te laten werken aan een zeestraat die is vergezeld van Chinese havenfaciliteiten, pijpleidingen en raffinaderijen, allemaal in het teken van energievoorzieningszekerheid. Hierbij zijn de betrekkingen met de Golfstaten van belang: China is hiervoor een alliantie aangegaan met *Dubai Ports World*. Japan heeft eerder echter ook al interesse getoond voor dit

project. Het is de vraag of en wanneer dit miljardenproject gerealiseerd wordt. Het staat momenteel door de Thai geparkeerd vanwege 'ecologische bezwaren'. Singapore heeft ook grote bezwaren omdat het hierdoor enorme inkomsten mis zou lopen. China drukt zijn belangen echter door omdat de Chinese scheepvaart daarmee in de toekomst de gevaarlijke Straat van Malakka kan vermijden.

Op de veelheid aan projecten en de machtspositie die China hiermee vergaart, wordt door vriend en vijand in de regio met gemengde gevoelens gereageerd. Het is in ieder geval een signaal aan de Verenigde Staten dat ze concurrentie kunnen verwachten in internationale wateren en op belangrijke vaarroutes.

Regionale verhoudingen

De machtsbalans in de regio, en met name in de Zuid-Chinese Zee, wordt door al dit militaire vertoon van China op de proef gesteld. Het meest heikele punt is natuurlijk Taiwan. Niet alleen de Verenigde Staten maar ook Japan vreest een verrassingsaanval door China op het eiland, de VS omdat het land Taiwan veiligheidsgaranties heeft gegeven, Japan omdat het niet meegesleept wil worden in een conflict tussen China en de Verenigde Staten. Amerika gebruikt het Japanse eiland Okinawa, tussen Japan en Taiwan gelegen als basis om Taiwan te beschermen. Bovendien betekent een 'Taiwan in Chinees bezit' een verschuiving in territoriale en economische wateren, wat weer invloed heeft op een voor Japan vitale handelsroute. Een positieve wending in de Sino-Japanse verhoudingen is overigens het convenant dat eerder dit jaar tussen de landen is getekend om samen op te trekken in de piraterijbestrijding voor de kust van Somalië. Dit is een breekpunt in de gespannen verhoudingen tussen de twee landen.

De Verenigde Staten hebben zowel met Japan als India de betrekkingen aangehaald om weerstand te bieden aan China's streven naar

regionale macht. Ook India is zijn marine aan het ontwikkelen maar is daarbij nog lang niet zo ver als China. Steun van het militair nog immer machtigste land ter wereld wordt door India verwelkomd om de rivaliteit met China het hoofd te bieden.

Met name de Amerikaanse en Chinese geopolitieke, economische en strategische belangen botsen in de Zuid-Chinese Zee letterlijk en figuurlijk frontaal. Dit heeft gevolgen voor zowel de Chinese als Amerikaanse relaties met respectievelijk bondgenoten en rivalen als Pakistan, Myanmar, India en Japan.

Voorheen werd China door interne problemen nog niet klaar geacht om internationale macht en verantwoordelijkheid op te eisen. Nu lijkt de tijd gekomen om een signaal af te geven aan vooral Amerika, maar ook aan de machten in de regio, dat het land in ieder geval invloed opeist in de Zuid-Oost Aziatische regio. China wil door de ontwikkeling van de marine aantonen dat het land de verantwoordelijkheid over zijn grondgebied en burgers ook buiten eigen terrein wil garanderen. De oceaan lijkt in de ogen van Chinese machthebbers de juiste plaats om dit te bewijzen.

Al dit wapengekletter en machtsvertoon wijst op een assertieve militaire veiligheidsstrategie van China in de regio. Enige nuancering is echter op zijn plaats. Betrekkingen met andere machten berusten altijd op een wisselwerking. In het geval van de Sino-Amerikaanse betrekkingen is er op andere gebieden veel samenwerking. In deze tijden van economische crisis wordt tevens gewezen op de vervlechting van de twee economieën. De landen kunnen het zich niet veroorloven daadwerkelijke conflicten aan te gaan. De veiligheidsbetrekkingen van China met andere (regionale) machten zijn onderdeel van een veel bredere strategie, waarbij de militaire component, zoals hier geschetst, slechts een onderdeel vormt. 友